

คู่มือ การตรวจเต้านม โดยบุคลากรทางการแพทย์ (Clinical Breast Examination : CBE)

สถาบันมะเร็งแห่งชาติ
กรมการแพทย์

คำนำ

มะเร็งเต้านมเป็นมะเร็งที่พบอันดับ 1 ในสตรีไทย มีอุบัติการณ์การเกิดโรค 28.5 คน ต่อประชากร 100,000 คน หรือ 12,613 คน ต่อปี (Cancer in Thailand Vol. VIII, 2010-2012) มะเร็งเต้านมสามารถคัดกรองหรือค้นหาโรคในระยะเริ่มแรกได้ ทำให้สามารถรักษาโรคให้หายขาด ซึ่งการตรวจค้นหามะเร็งเต้านมให้พบตั้งแต่ในระยะเริ่มแรก จึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด และสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ 1. การตรวจด้วยเครื่อง Mammogram 2. การเข้ารับการตรวจจากบุคลากรทางการแพทย์ 3. การตรวจด้วยตัวเอง การตรวจด้วยเครื่อง Mammogram เป็นวิธีมาตรฐานที่นิยมใช้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก แต่ด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดประเทศไทย จึงไม่สามารถให้สตรีกลุ่มเสี่ยง (อายุ 40 ปี ขึ้นไป) เข้ารับบริการได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นการตรวจด้วยบุคลากรทางการแพทย์ จึงเป็นที่เหมาะสมที่สุด

การตรวจจากบุคลากรทางการแพทย์เป็นวิธีการตรวจค้นหามะเร็งเต้านมที่ราคาถูกและได้ประสิทธิภาพ ซึ่งวิธีการตรวจก็มีหลายเทคนิค หลายตำรา ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางให้แก่บุคลากรทางการแพทย์ ให้สามารถตรวจเต้านมผู้มารับบริการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และใช้อ้างอิงได้ สถาบันมะเร็งแห่งชาติจึงได้จัดทำคู่มือการตรวจเต้านมโดยบุคลากรทางการแพทย์ (Clinical Breast Examination : CBE) ขึ้นมา โดยหวังว่าคู่มือ ฉบับนี้จะสามารถช่วยให้บุคลากรทางการแพทย์ สามารถตรวจค้นหามะเร็งในระยะเริ่มแรกได้มากขึ้น และลดอัตราการเสียชีวิตจากมะเร็งได้

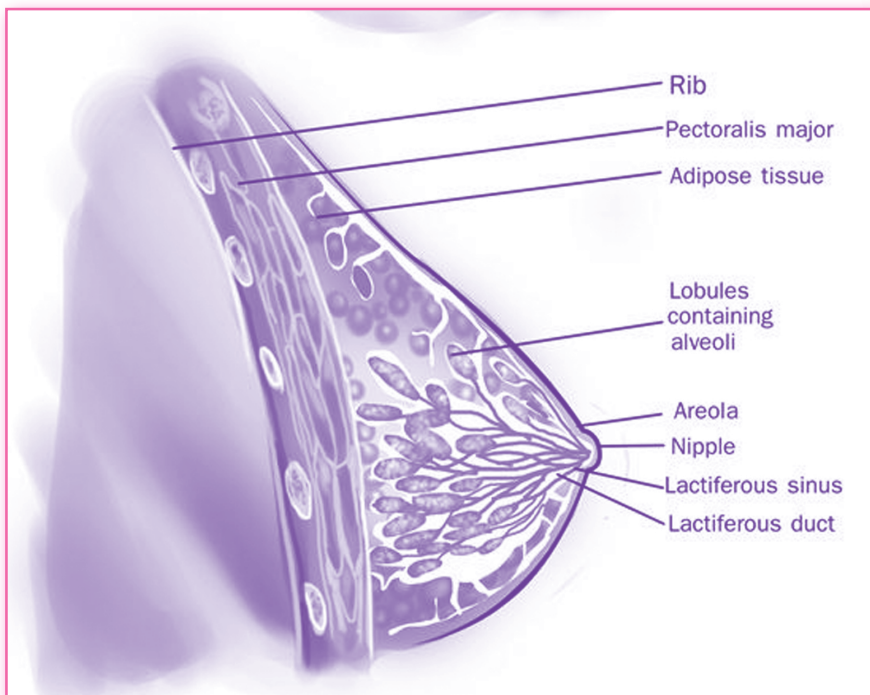
สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
❖ โครงสร้าง และกายวิภาคของเต้านม	1
● ลักษณะและองค์ประกอบของเต้านม	1
● ระบบทางเดินน้ำเหลืองในเต้านม	3
❖ การตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม	5
● วิธีการตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม	5
❖ การตรวจเต้านมโดยบุคลากรทางการแพทย์	8
(Clinical Breast Examination : CBE)	
● คำแนะนำก่อนเริ่มการตรวจเต้านม	9
● องค์ประกอบหลักในการทำ CBE	10
❖ สรุปขั้นตอนการทำ CBE	28
❖ บรรณานุกรม	29
❖ ภาคผนวก	31
● ภาคผนวก ก แบบบันทึกการตรวจเต้านม	31
โดยบุคลากรทางการแพทย์	
● ภาคผนวก ข ขั้นตอนการฝึกอบรมตรวจเต้านม	33
โดยบุคลากรทางการแพทย์ ของสถาบันมะเร็งแห่งชาติ	
(NCI CBE Training Program)	
❖ วิทยานิพนธ์ที่ปรึกษาและคณะผู้จัดทำ	34

โครงสร้าง และ กายวิภาคของเต้านม

ลักษณะและองค์ประกอบของเต้านม

ส่วนประกอบของเต้านม

- ❖ เนื้อเต้านมแบ่งเป็น Lobe ในเต้านมแต่ละข้าง มีประมาณ 15-20 Lobes
- ❖ ในแต่ละ Lobe จะแตกแขนงออกเป็น Lobule แต่ละ Lobe มีประมาณ 20-40 Lobules
- ❖ ตรงส่วนปลายของ Lobule เรียกว่า Bulbs ซึ่งเป็นตัวสร้างน้ำนม
- ❖ Lobe, Lobule และ Bulb จะเชื่อมต่อกันด้วยท่อเล็กๆ เรียกว่า Ducts และท่อต่างๆ เหล่านี้จะไปรวมกลุ่มกันที่หัวนม

เต้านมไม่มีกล้ามเนื้อ แต่วางอยู่บนกล้ามเนื้อหน้าอกมัดใหญ่ (Pectoralis major) ซึ่งอยู่เหนือกระดูกซี่โครง ซี่ที่ 2 ถึง 6

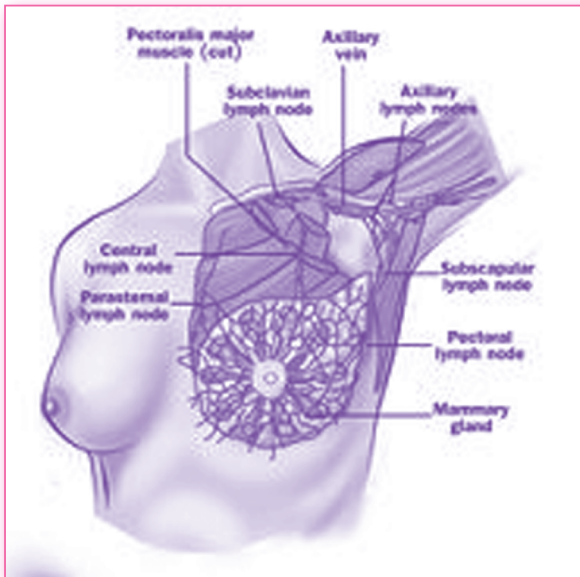
การหมุนเวียนสารอาหาร ออกซิเจน และของเสียในเต้านม จะผ่านทางหลอดเลือดและหลอดน้ำเหลือง

ระบบทางเดินน้ำเหลืองในเต้านม

ระบบทางเดินน้ำเหลือง มีความสำคัญที่เราจะต้องทำความเข้าใจเพราะว่าเป็นเส้นทางหนึ่งที่เซลล์มะเร็งเต้านมจะแพร่กระจายไปได้ ระบบทางเดินน้ำเหลืองประกอบไปด้วยหลายๆ ส่วน ดังนี้

ต่อมน้ำเหลือง มีรูปร่างคล้ายเม็ดสีด่างขนาดเล็ก ที่รวบรวมเซลล์ในระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย (เซลล์ที่มีความสำคัญในการต่อสู้กับเชื้อโรค)

ต่อมน้ำเหลือง จะเชื่อมต่อกันด้วยท่อน้ำเหลือง ที่มีลักษณะคล้ายเส้นเลือดดำขนาดเล็ก

ท่อน้ำเหลือง มีของเหลวใสอยู่ภายใน เรียกว่า น้ำเหลือง (Lymph)

น้ำเหลือง ประกอบไปด้วยของเหลวจากเนื้อเยื่อ และของเสีย รวมทั้งเซลล์ในระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย

ท่อน้ำเหลืองส่วนใหญ่ในเต้านมจะเชื่อมต่อไปยังต่อมน้ำเหลืองที่รักแร้ (Axillary Nodes) ท่อน้ำเหลืองบางท่อไปเชื่อมต่อกับต่อมน้ำเหลืองที่อยู่ในผนังทรวงอก (Internal Mammary Nodes) ต่อมน้ำเหลืองบริเวณเหนือกระดูกไหปลาร้า (Supraclavicular nodes) และ ใต้กระดูกไหปลาร้า (Infraclavicular nodes)

เซลล์มะเร็งสามารถเข้าสู่ท่อน้ำเหลืองและไปเติบโตอยู่ในต่อมน้ำเหลือง

เมื่อเซลล์มะเร็งสามารถกระจายไปสู่ต่อมน้ำเหลืองได้ ก็จะมีโอกาสสูงที่จะเข้าสู่ระบบหลอดเลือด และแพร่กระจายไปยังส่วนอื่นของร่างกาย ยิ่งต่อมน้ำเหลืองที่มีเซลล์มะเร็งเต้านมเป็นจำนวนมากเท่าใด ก็ยิ่งมีโอกาที่จะพบเซลล์มะเร็งในอวัยวะอื่นมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นจำนวนต่อมน้ำเหลืองที่มีเซลล์มะเร็งจึงมีผลต่อแผนการรักษา อย่างไรก็ตามไม่ใช่ผู้ป่วยทุกคนที่มีมะเร็งในต่อมน้ำเหลืองแล้วจะมีการแพร่กระจาย และบางครั้งการแพร่กระจายก็พบในผู้ป่วยที่ไม่มีเซลล์มะเร็งในต่อมน้ำเหลือง

การตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม

วิธีการตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม

การตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม นับเป็นการประเมินเบื้องต้นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถตรวจพบมะเร็งเต้านมได้ในระยะต้นๆ ซึ่งจะส่งผลให้การรักษามีโอกาสประสบความสำเร็จสูง โดยการตรวจคัดกรองสามารถทำได้ ดังนี้

- ❖ การตรวจ หรือ คลำเต้านมด้วยตนเอง (Breast Self-Examination : BSE)
คำแนะนำ : ทำในอายุ 20 ปี ขึ้นไป ทุก 1 เดือน

❖ การตรวจเต้านมโดยแพทย์ หรือ บุคลากรทางการแพทย์
(Clinical Breast Examination : CBE)

คำแนะนำ : อายุ 40 ปี ขึ้นไป อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

❖ การตรวจภาพรังสีเต้านม หรือ วิธีแมมโมกราฟี
(Mammography)

คำแนะนำ : อาจทำหรือไม่ก็ได้ หรือ อยู่ในดุลยพินิจของแพทย์

การตรวจเต้านม โดยบุคลากรทางการแพทย์ (Clinical Breast Examination : CBE)

การตรวจเต้านมโดยบุคลากรทางการแพทย์ คือ การตรวจเต้านมโดยแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพที่ได้รับการฝึกทักษะ ให้มีความชำนาญในการคลำ และสังเกต อาการผิดปกติต่างๆของเต้านม ซึ่งนำไปสู่การตรวจวินิจฉัยหาโรคมะเร็งเต้านม

เป้าหมายและความสำคัญของการทำ CBE

1. เป็นแนวทางในการคัดกรองมะเร็งเต้านมที่เหมาะสม
2. ลดระยะของโรคมะเร็งเต้านม
3. เข้าสู่ขบวนการวินิจฉัยและรักษาที่ถูกต้องเหมาะสม
4. ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดี

คำแนะนำก่อนเริ่มการตรวจเต้านม

การเตรียมความพร้อมก่อนการตรวจเต้านม

การเตรียมตัวของผู้ตรวจ

1. ด้านร่างกาย ผู้ตรวจควรแต่งกายสุภาพเรียบร้อย เล็บมือตัดสั้น ทั้งสองข้าง ล้างมือให้สะอาดก่อนเริ่มการตรวจทุกครั้ง
2. ด้านจิตใจ ผู้ตรวจจะต้องมีความพร้อมในการตรวจเต้านม ไม่มีความวิตกกังวล ไม่เข้มนงวดหรือเร่งรีบเกินไป
3. ด้านข้อมูลความรู้ ผู้ตรวจควรศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม และเทคนิคการตรวจเต้านมอย่างถูกต้อง

การเตรียมสถานที่

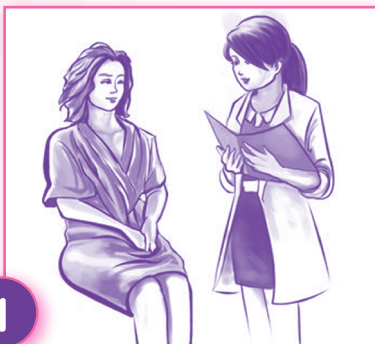
สถานที่ตรวจควรมืดชิด และควรมีบุคคลที่สามารถอยู่ด้วยขณะตรวจเต้านม

การปฏิบัติก่อนเริ่มตรวจเต้านม

1. ทักทายผู้รับบริการ พร้อมแนะนำตนเอง
2. อธิบายวัตถุประสงค์ และขั้นตอนในการตรวจเต้านม เพื่อให้ผู้รับบริการปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง
3. ปิดตาผู้รับบริการ โดยถามความต้องการของผู้รับบริการก่อนทุกครั้ง
4. เปิดเผยเต้านมเฉพาะข้างที่ตรวจเท่านั้น
5. เริ่มตรวจเต้านมข้างปกติก่อน (กรณีผู้รับบริการมีความผิดปกติของเต้านม)

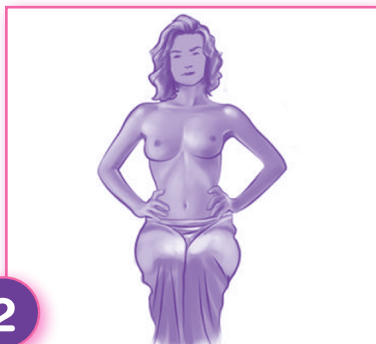
องค์ประกอบหลักในการทำ CBE

มี 9 ข้อ ดังต่อไปนี้

1

การซักประวัติ
(Health History)

2

การตรวจดูความผิดปกติภายนอก
ของเต้านม
(Visual Inspection)

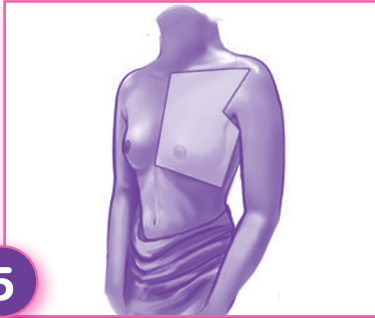
3

การตรวจคลำต่อมน้ำเหลือง
(Lymph Node Examination)

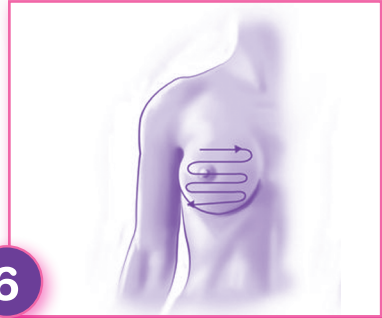
4

การจัดท่าในการตรวจเต้านม
ทางคลินิก
(Patient Positioning)

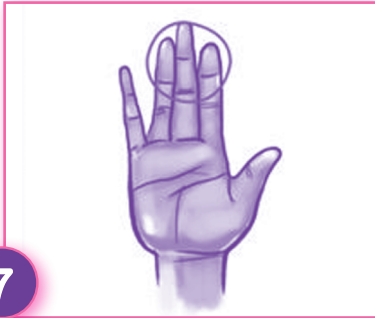
5

ขอบเขตในการ ตรวจคลำเต้านม
(Perimeter)

6

แบบแผนในการตรวจคลำเต้านม
(Pattern of Examination)

7

เทคนิคการตรวจคลำเต้านม
(Palpating Technique)

8

คำแนะนำหลังการตรวจเต้านม
(Plan of Action)

9

การบันทึกผลการตรวจเต้านม
(Documentation)

1

การซักประวัติ (Health History)

- ❖ ประวัติทั่วไป ที่สัมพันธ์กับการเป็นมะเร็งเต้านม ได้แก่ อายุ อาชีพที่ต้องสัมผัสกับสารเคมี เป็นต้น
- ❖ ประวัติการเป็นมะเร็งเต้านม มะเร็งรังไข่ของบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะมารดา พี่สาว น้องสาว
- ❖ ประวัติความเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งเต้านม เช่น การได้รับรังสี การบริโภคอาหารไขมันสูงเป็นประจำ การดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น
- ❖ ประวัติวัยเจริญพันธุ์/การใช้ฮอร์โมน เช่น อายุที่เริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก และ/หรือ หมดประจำเดือน อายุเมื่อมีบุตรคนแรก การเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเอง วิธีการคุมกำเนิด การใช้ยาฮอร์โมน โดยเฉพาะยาฮอร์โมนในกลุ่มวัยทอง
- ❖ ประวัติความผิดปกติของเต้านม เช่น มีก้อนที่เต้านม มีแผลที่เต้านม เป็นต้น

Tip

ปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับมะเร็งเต้านม

- อายุ ในผู้หญิงที่มีอายุมากกว่า 50 ปีจะมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น
- มีประวัติการเป็นมะเร็งเต้านม โดยผู้ป่วยที่เกิดมะเร็งเต้านมขึ้นที่ข้างหนึ่ง มีความเสี่ยง 3-4 เท่าในการที่จะเกิดก้อนมะเร็งขึ้นที่เต้านมอีกข้าง
- มีประวัติการเป็นมะเร็งรังไข่ เนื่องจากการเป็นมะเร็งรังไข่เกี่ยวข้องกับการสัมผัสฮอร์โมน จึงเพิ่มความเสี่ยงของการเกิดมะเร็งเต้านม
- มีประวัติคนในครอบครัวเป็นมะเร็งเต้านม จะเพิ่มความเสี่ยงในการเป็นมะเร็งเต้านมเพิ่มขึ้น
- การกลายพันธุ์ของยีน BRCA1 หรือ BRCA2 มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความเสี่ยงของการเกิดมะเร็งเต้านม และการมีประวัติมะเร็งเต้านม มะเร็งรังไข่ ในครอบครัวตั้งแต่อายุน้อย
- การได้รับฮอร์โมนเอสโตรเจน ซึ่งเป็นฮอร์โมนเพศหญิงที่ควบคุมการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางเพศ โดยพบว่าการได้รับฮอร์โมนเอสโตรเจนเป็นเวลานานจะเพิ่มความเสี่ยงของการเกิดมะเร็งเต้านม
- ลักษณะของการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น ความอ้วน โดยเฉพาะอ้วนขึ้น หลังจากหมดประจำเดือน ขาดการออกกำลังกาย การได้รับรังสีในปริมาณสูง เป็นต้น
- ผู้หญิงที่ดื่มแอลกอฮอล์ (เหล้า เบียร์ ไวน์ ฯลฯ) เป็นประจำ จะมีความเสี่ยงในการเกิดมะเร็งเต้านมเพิ่มขึ้น จากการศึกษาพบว่า แอลกอฮอล์จะออกฤทธิ์รบกวนกระบวนการทางเคมี (metabolism) โดยเฉพาะการทำลายฮอร์โมนเพศหญิง ทำให้ระดับฮอร์โมนเพศหญิงสูงขึ้น หรือออกฤทธิ์กระตุ้นการเจริญเติบโตของเนื้องอกได้มากขึ้น

2

การตรวจดูความผิดปกติ ภายนอกของเต้านม

Visual Inspection

การตรวจดูความผิดปกติภายนอกของเต้านม ผู้ตรวจสังเกตสีผิว ลักษณะของผิวหนัง ขนาด รูปร่าง รอยบุ๋ม รอยนูนของเต้านม ตำแหน่ง และ ลักษณะของหัวนม รวมถึงคราบสิ่งคัดหลั่งที่อาจติดค้างบริเวณหัวนม โดยให้ผู้รับบริการอยู่ในท่า ดังต่อไปนี้

1. วางแขนทั้งสองข้างไว้ข้างลำตัว

2. ยกแขนทั้งสองข้างให้สูง
เหนือศีรษะ

3. วางมือทั้งสองข้างที่สะโพก

4. เอนลำตัวส่วนบนไปข้างหน้า

3

การตรวจคลำต่อมน้ำเหลือง (Lymph Node Examination)

การคลำต่อมน้ำเหลือง เป็นการค้นหาความผิดปกติของต่อมน้ำเหลือง เนื่องจากเซลล์มะเร็งสามารถกระจายเข้าสู่ต่อมน้ำเหลืองและไปเติบโตอยู่ในต่อมน้ำเหลือง ดังนั้นการตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม ผู้ตรวจจำเป็นต้องมีทักษะในการตรวจ/คลำต่อมน้ำเหลืองได้ โดยต่อมน้ำเหลืองที่ ตรวจคลำ จะมีอยู่ 2 ตำแหน่ง ได้แก่

1. ต่อมน้ำเหลืองบริเวณรักแร้ (Axillary Lymph Nodes)
2. ต่อมน้ำเหลืองบริเวณเหนือกระดูกไหปลาร้า (Supraclavicular Nodes) และใต้กระดูกไหปลาร้า (Infraclavicular Nodes)

การคลำต่อมน้ำเหลือง
บริเวณรักแร้

การคลำต่อมน้ำเหลือง
เหนือกระดูกไหปลาร้า

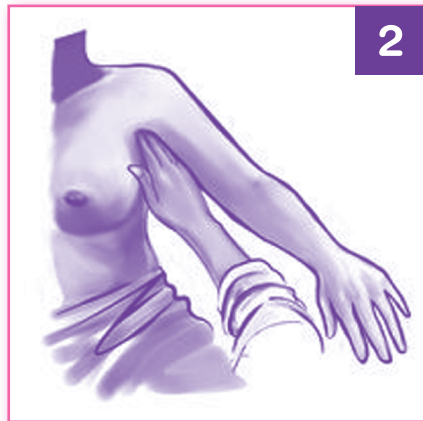
การคลำต่อมน้ำเหลือง
ใต้กระดูกไหปลาร้า

1. การคลำต่อมน้ำเหลืองบริเวณรักแร้ (Axillary Lymph Nodes)

ขั้นตอนการตรวจ

1. แจ้งให้ผู้รับบริการทำตัวตามสบาย อย่าเกร็ง เพื่อคลายกล้ามเนื้อ Pectoralis major ทำให้การตรวจคลำง่าย มีความชัดเจน
2. การตรวจคลำต่อมน้ำเหลืองที่รักแร้ได้ง่ายและชัดเจน โดยให้ผู้รับบริการนั่ง และวางแขนข้างที่จะตรวจ ดังรูปที่ 1
3. ผู้ตรวจใช้นิ้วมือทั้ง 3 นิ้ว คลำต่อมน้ำเหลือง โดยกดที่บริเวณรักแร้ ดังรูปที่ 2

2. การคลำต่อมน้ำเหลืองบริเวณ เหนือกระดูกไหปลาร้า (Supraclavicular Nodes) และ ใต้กระดูกไหปลาร้า (Infraclavicular Nodes)

ขั้นตอนการตรวจ

1. ผู้ตรวจหันหน้าเข้าหาผู้รับบริการ
2. ใช้มือทั้ง 2 ข้าง คลำต่อมน้ำเหลืองเหนือ และ ใต้กระดูกไหปลาร้า (ดังภาพ)

การคลำต่อมน้ำเหลือง เหนือกระดูกไหปลาร้า (Supraclavicular Lymph Nodes)

การคลำต่อมน้ำเหลือง ใต้กระดูกไหปลาร้า (Infraclavicular Lymph Nodes)

4

การจัดท่าในการตรวจเต้านม ทางคลินิก

(Patient Positioning)

การจัดท่าผู้รับบริการ เพื่อให้สามารถตรวจเต้านมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ควรปฏิบัติดังนี้

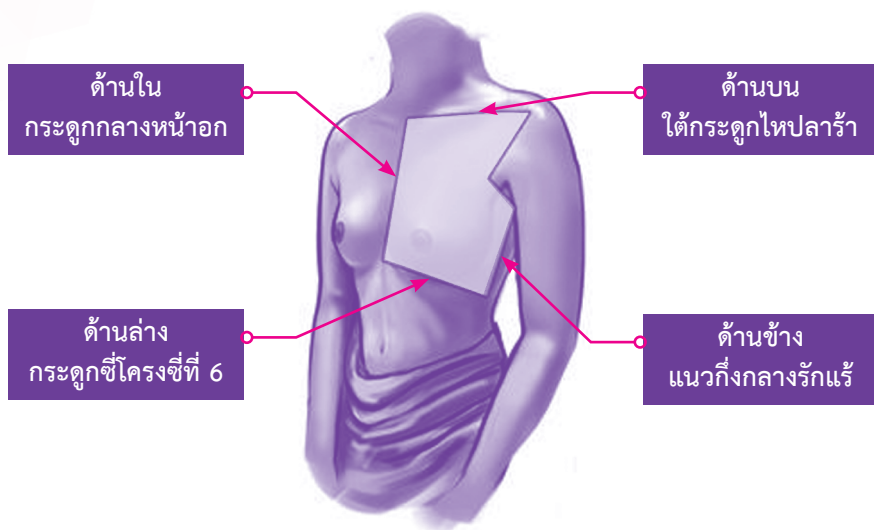
1. ให้ผู้รับบริการนอนตะแคง
2. ใช้หมอนใบเล็ก หรือ ผ้าขนหนูผืนเล็กม้วน นำมารองใต้สะบักข้างเดียว
กับเต้านมที่ต้องการตรวจ (ตั้งภาพ)
3. ให้ผู้รับบริการนอนหงาย ซึ่งหมอนใบเล็ก หรือผ้าขนหนูผืนเล็กม้วน
จะดันลำตัวข้างที่ตรวจให้สูงขึ้นเล็กน้อย ช่วยให้เต้านมแบนราบมากขึ้น
และให้ผู้รับบริการยกมือทั้ง 2 ข้างไว้เหนือศีรษะทำให้ผู้ตรวจสามารถ
ตรวจได้ง่ายและสะดวกขึ้น และผู้รับบริการรู้สึกสบายขณะ
รับการตรวจ

5

ขอบเขตในการตรวจคลำเต้านม (Perimeter)

การตรวจคลำเต้านมต้องตรวจให้ครอบคลุมบริเวณเต้านม ดังภาพ

6

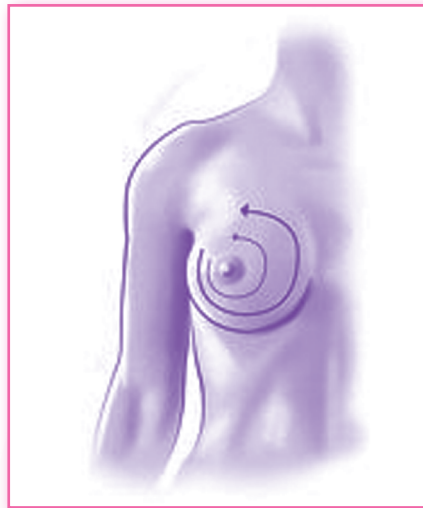
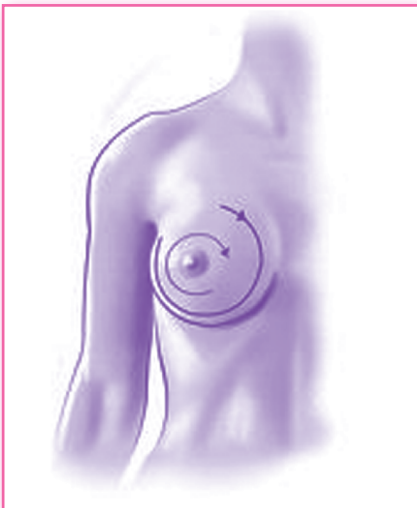
แบบแผนในการตรวจคลำเต้านม (Pattern of Examination)

แบบแผนการตรวจคลำเต้านม ที่นิยมมี 3 แบบ คือ

แบบที่ 1

การคลำในแนวกันหอย (Clock Pattern) :

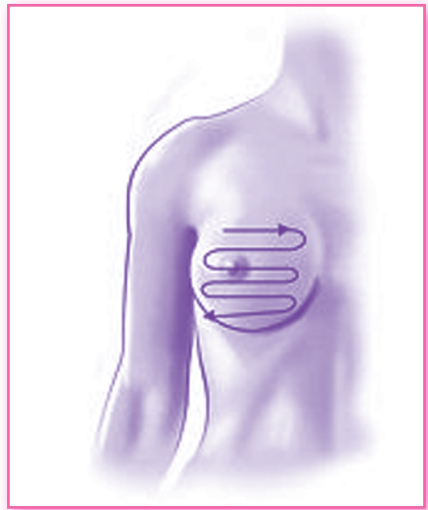
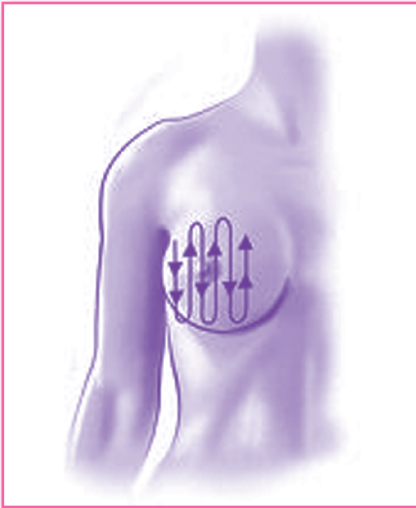
- ❖ เริ่มคลำจากส่วนบนด้านนอกของเต้านม โดยคลำวนเป็นกันหอยตามเข็มนาฬิกา หรือทวนเข็มนาฬิกา จนกระทั่งถึงจุดศูนย์กลางบริเวณหัวนม **หรือ**
- ❖ เริ่มจากจุดศูนย์กลางบริเวณหัวนมคลำวนเป็นกันหอยตามเข็มนาฬิกาหรือทวนเข็มนาฬิกา ไปยังขอบนอกของเต้านม

แบบที่ 2

การคลำแนวตั้งขนานกับลำตัวหรือขวางลำตัว (Vertical strip pattern) :

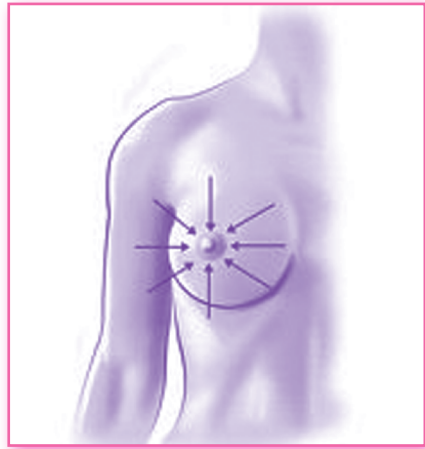
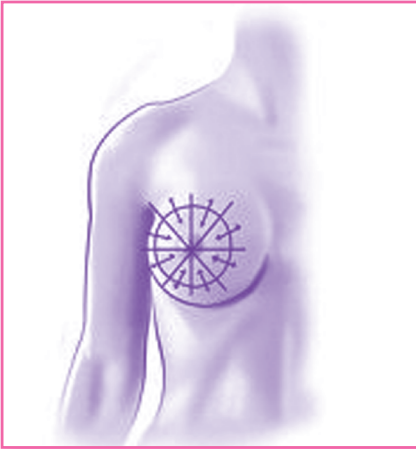
- ❖ เริ่มจากส่วนบนด้านนอกของเต้านม บริเวณกึ่งกลางรักแร้โดยคลำเคลื่อนมือลงจนถึงฐานของเต้านมแล้วกลับสู่ยอด อย่างนี้ไปเรื่อยๆ ให้ทั่วทั้งเต้านม **หรือ** ทำแบบแนวนอนขวางลำตัวก็ได้ (ดังภาพ)

แบบที่ 3

การคลำเป็นรูปสามเหลี่ยม (Wedge Pattern) :

- ❖ คลำเป็นรัศมีรอบเต้านม หรือ รูปสามเหลี่ยม เริ่มคลำจากส่วนบนด้านนอกของเต้านม จนถึงฐานหัวนม และขยับนิ้วมือจากฐานหัวนมออกสู่ขอบของเต้านม เป็นรัศมีรอบเต้านม หรือเริ่มคลำจากบริเวณหัวนม ออกสู่ขอบนอกของเต้านม ดังภาพ

Tip

- ก่อนเริ่มการตรวจควรอธิบายให้ผู้ป่วยเข้าใจขั้นตอนในการตรวจ
- การตรวจเต้านมในสตรีที่ให้นมบุตร ให้ทำการตรวจหลังจากที่สตรีให้นมบุตรแล้วหรือใช้ปั๊มนมจนน้ำนมออก เพื่อให้เต้านมนุ่มขึ้นสามารถทำการตรวจได้ง่าย
- การตรวจเต้านมในสตรีที่ฝังอุปกรณ์เสริมเต้านมให้ทำการตรวจเช่นเดียวกับสตรีทั่วไป
- สตรีที่ผ่าตัดเต้านมออกมีความจำเป็นต้องตรวจเต้านม เนื่องจากมีความเสี่ยงมากขึ้นในการเป็นมะเร็งที่เต้านมข้างที่เหลือ โดยตรวจเช่นเดียวกัน

7

เทคนิคการตรวจคลำเต้านม (Palpating and Pressure)

เทคนิคการตรวจคลำเต้านม (Palpating and Pressure) อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

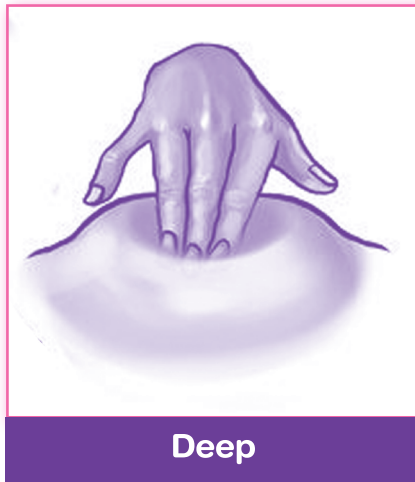
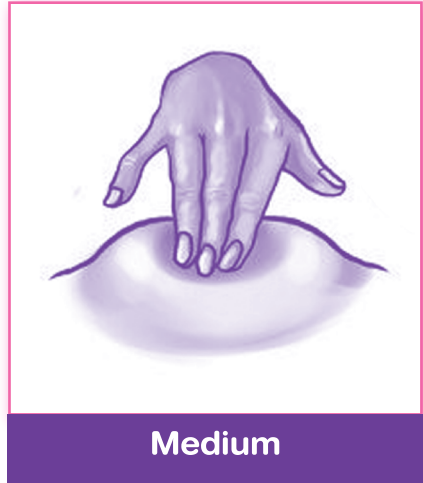
การใช้นิ้วมือตรวจคลำอย่างถูกต้อง นิยมตรวจคลำเต้านม โดยใช้ใช้นิ้วมือ (ฝ่านิ้วมือ) ของนิ้วชี้ นิ้วกลาง และนิ้วนาง ซึ่งผู้ตรวจสามารถใช้มือทั้งสองตรวจคลำเต้านมได้

การใช้นิ้วสัมผัสหาความผิดปกติ ขณะคลำเต้านมต้องกดบริเวณที่สัมผัสด้วย และคลึงวนเป็นก้นหอยต่อเนื่องไปพร้อมๆ กัน โดยการกดจะกดเป็น 3 ระดับ คือ

- ระดับที่ 1 ระดับตื้น เพื่อตรวจหาก้อนเนื้ออกบริเวณใต้ผิวหนัง
- ระดับที่ 2 ระดับกลาง เพื่อตรวจหาก้อนเนื้ออกบริเวณกึ่งกลางเต้านม
- ระดับที่ 3 ระดับลึก เพื่อตรวจหาก้อนเนื้ออกบริเวณใกล้กล้ามเนื้อหน้าอก

8

คำแนะนำหลังการตรวจเต้านม (Plan of Action)

การให้คำแนะนำหลังการตรวจเต้านม (Plan of Action)

คือ

1. การตรวจค้นหามะเร็งเต้านมด้วยตนเองทุกเดือน
2. การหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงต่างๆ เท่าที่หลีกเลี่ยงได้ เช่น อาหารมัน อาหารหวาน สารก่อมะเร็ง รวมทั้งเหล้า บุหรี่ เป็นต้น
3. การปฏิบัติตัวเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ การออกกำลังกายสม่ำเสมอ ไม่สะสมความเครียด อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีวิถีชีวิตและอาชีพที่ปลอดภัย รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ หลากหลาย มีพลังงานและสารอาหารพอดีกับความต้องการของร่างกาย
4. บริโภคฮอร์โมนอย่างระมัดระวัง รวมทั้งฮอร์โมนจากอาหารและสมุนไพรบางชนิด
5. ตรวจพบความผิดปกติที่เต้านมควรรีบปรึกษาแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ

9

การบันทึกผลการตรวจเต้านม (Documentation)

การบันทึกผลการตรวจเต้านม

มีความสำคัญ คือ

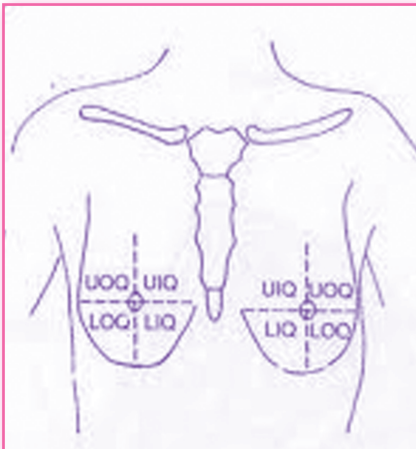
- ❖ ใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบเพื่อกำหนดความผิดปกติของเต้านมในการตรวจเต้านมแต่ละครั้ง
- ❖ เป็นข้อมูลในการส่งต่อเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับการตรวจวินิจฉัย และรับการรักษาอย่างเหมาะสม

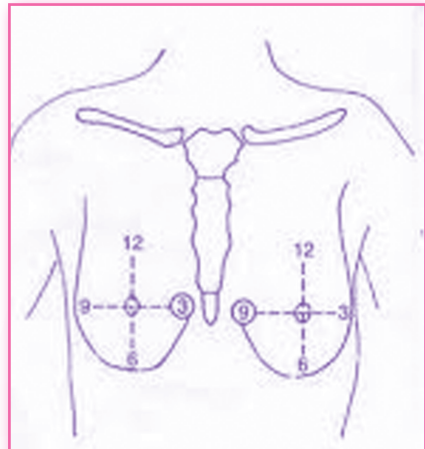
การบันทึกความผิดปกติจากการตรวจเต้านม

นิยมบันทึก เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. บันทึกเป็นส่วน
(Quadrant)

2. บันทึกตามหน้าปัดเข็มนาฬิกา
(Clock System)

สรุป ขั้นตอนการทำ CBE

ซักประวัติ

เตรียมผู้ป่วย :

ทำนั่ง >>> ตรวจสอบความผิดปกติภายนอกทั่วไป
ของเต้านม

ทำนั่ง >>> ตรวจสอบคลำต่อมน้ำเหลืองที่รักแร้,
ไหปลาร้า

ทำนอน >>> จัดท่า ใช้ผ้าหุ้บสนสะบักให้บอบหงาย
ยกมือเหนือศีรษะทั้ง 2 ข้าง

ทำนอน >>> ตรวจสอบคลำเต้านมตามแบบแผน

ทำนั่ง >>> แจ้งผลการตรวจสอบ CBE และให้คำอธิบาย
พร้อมให้คำแนะนำ

สรุป บันทึกผลการตรวจสอบ CBE

บรรณานุกรม

- American Cancer Society. Breast Cancer Facts & Figures 2013-2014. Atlanta, GA: American Cancer Society 2013; pp. 1-37.
- Carter TI, Reilly JJ. Missed opportunities: clinical antecedents in the diagnosis of advanced breast cancer. *Ann Surg Oncol* 2012;19:2782-5
- Corbex M, Burton R, Sancho-Garnier H. Breast cancer early detection methods for low and middle income countries, a review of the evidence. *Breast* 2012;21:428–34.
- Harmer V. Breast cancer nursing care and management. (2nd ed.). London, UK: A John Wiley & Sons 2011.
- Imsamran W, Chaiwerawattana A, Wiangnon S, Pongnikorn D, Suwanrungrung K, Sangrajrang S, et al. Cancer in Thailand (2010-2012) 2015.
- Lauby-Secretan B, Scoccianti C, Loomis D, Benbrahim-Tallaa L, Bouvard V, Straif K. International Agency for Research on Cancer Handbook Working Group Breast-cancer screening: Viewpoint of the IARC Working Group. *N Engl J Med* 2015;372:2353–58.
- Lo J. The clinical breast examination: a useful screening tool? *J Patient Cent Res Rev* 2015;2:34-7.
- Pace LE, Keating NL. A systematic assessment of benefits and risks to guide breast cancer screening decisions. *JAMA* 2014;311:1327–35.

Rhonda R. Clinical Breast Examination :Proficiency and risk management (2011). (cited 23 March 2016). Available from: URL: https://www.google.co.th/url?url=https://vimeo.com/27314177&rct=j&m=1&q=&esrc=s&sa=u&ved=0ahu_windows .

Tice JA, Kerlikowske K. Screening and prevention of breast cancer in primary care. Prim Care 2009;36:533-58.

Tria Tirona M. Breast cancer screening update. Am Fam Physician 2013;87:274-8.

กริช โพธิสุวรรณ. Complication in Mastectomy. (Cited 23 March 2016). Available from : URL: <http://www.anamai.moph.go.th>.

สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. แนวทางการตรวจคัดกรอง วินิจฉัย และรักษาโรคมะเร็งเต้านม. ใน : อาคม ชัยวีระวัฒน์ เสาวคนธ์ ศุภรโยธิน วีรวิทย์ อิ่มสำราญ และธีรวิทย์ คุหะเปรมะ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: โฆษิตการพิมพ์; 2555.

อรปภา ผิวเหลือง. การเกิดมะเร็งในเต้านม 2552. (Cited 12 April 2016). Available from: URL: <http://www.gotoknow.org/posts/233688>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ลำดับ.....

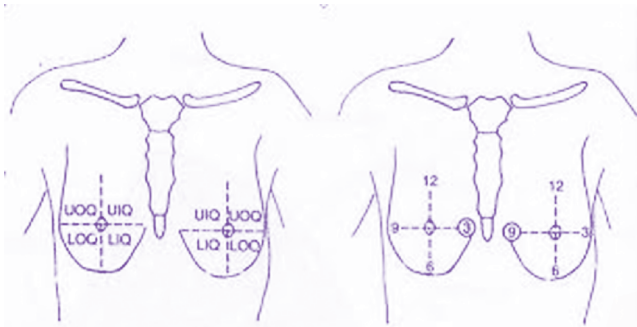
แบบบันทึกการตรวจเต้านมโดยบุคลากรทางการแพทย์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ในช่อง หรือเติมค่าในช่องว่างตามความเป็นจริงที่ท่านได้จากการตรวจเต้านมผู้รับบริการ

ตอนที่ 1 สำหรับพยาบาล

1. ผลการตรวจเต้านม

- 1.1 ผิวหนังเต้านม ปกติ ผิดปกติ (ระบุ 1.1.1)
- 1.1.1 ลักษณะ อักเสบ แผลเรื้อรัง ผื่น รอยบุ๋ม/นูน
- 1.2 เต้านม ปกติ ผิดปกติ (ระบุ 1.2.1-1.2.2หรือ1.2.3)
- 1.2.1 ไม่มีก้อน มีก้อน ขนาด..... ซม.
- 1.2.2 ตำแหน่ง UOQ UIQ LOQ LIQ Central หรือ
- 1.2.3 ตำแหน่ง ตามหน้าปัดเข็มนาฬิกา.....

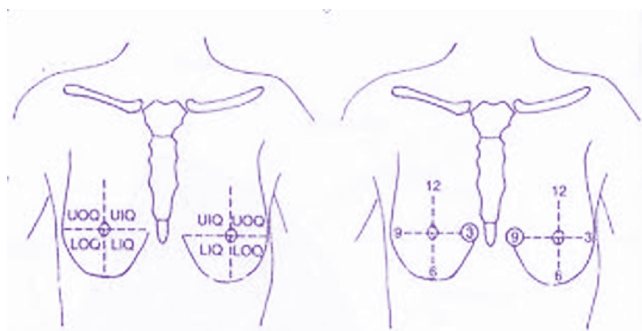
- 1.3 หัวนม ปกติ ผิดปกติ (ระบุ 1.3.1)
- 1.3.1 หัวนมบอด บวม หัวนมมีแผล น้ำเหลือง/เลือดออก
- 1.4 ต่อมน้ำเหลืองต่างๆ
- ไทปลาร้า ปกติ ผิดปกติ (คลำได้)
- รักแร้ ปกติ ผิดปกติ (คลำได้)
- 1.5 สรุปผลการตรวจ ปกติ ผิดปกติ (ระบุ 1.5.1)
- 1.5.1 ตำแหน่งเต้านม ขวา ซ้าย ทั้งสองข้าง
2. การรักษาคือ นัดตรวจซ้ำทุก.....เดือน ส่งต่อเพื่อวินิจฉัยเพิ่มเติมที่.....
3. ชื่อผู้ตรวจ/ผู้ประเมิน .....

ออกแบบโดย สถาบันมะเร็งแห่งชาติ

ตอนที่ 2 สำหรับแพทย์

1. ผลการตรวจเต้านม

- 1.1 ผิวหนังเต้านม ปกติ ผิดปกติ (ระบุ 1.1.1)
- 1.1.1 ลักษณะ อักเสบ แผลเรื้อรัง ผื่น รอยบุ๋ม/นูน
- 1.2 เต้านม ปกติ ผิดปกติ (ระบุ 1.2.1-1.2.2หรือ1.2.3)
- 1.2.1 ไม่มีก้อน มีก้อน ขนาด..... ซม.
- 1.2.2 ตำแหน่ง UOQ UIQ LOQ LIQ Central หรือ
- 1.2.3 ตำแหน่ง ตามหน้าปัดเข็มนาฬิกา.....

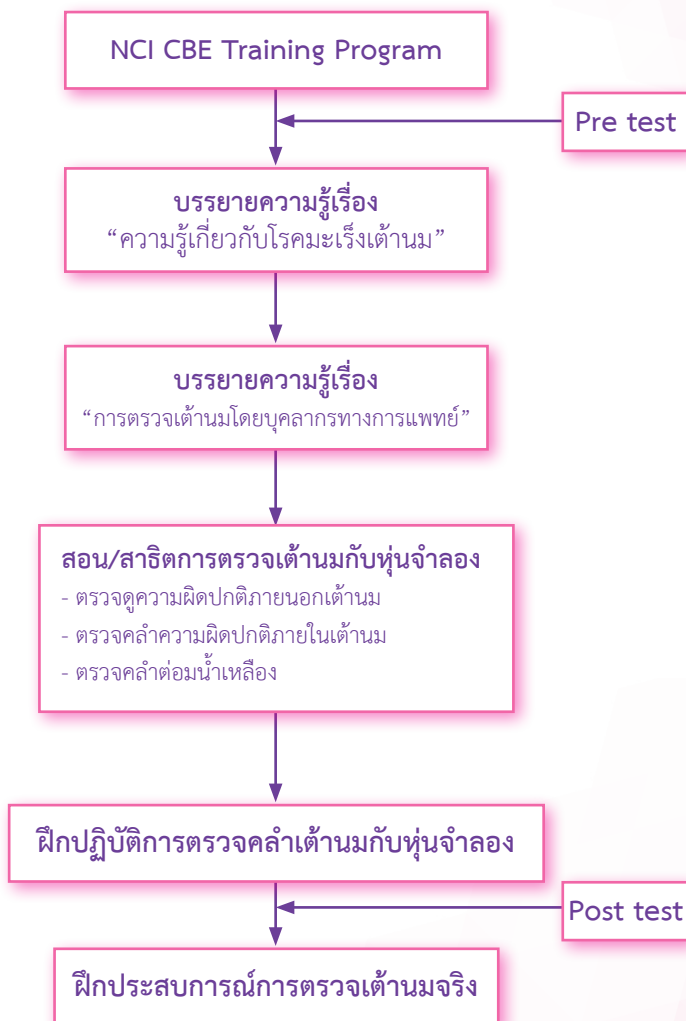
- 1.3 หัวนม ปกติ ผิดปกติ (ระบุ 1.3.1)
- 1.3.1 หัวนมบอด บวม หัวนมมีแผล น้ำเหลือง/เลือดออก
- 1.4 ต่อมน้ำเหลืองต่างๆ
- ไทปลาร้า ปกติ ผิดปกติ (คลำได้)
- รักแร้ ปกติ ผิดปกติ (คลำได้)
- 1.5 สรุปผลการตรวจ ปกติ ผิดปกติ (ระบุ 1.5.1)
- 1.5.1 ตำแหน่งเต้านม ขวา ซ้าย ทั้งสองข้าง
2. การรักษาต่อ นัดตรวจซ้ำทุก.....เดือน ส่งต่อเพื่อวินิจฉัยเพิ่มเติมที่.....
3. ชื่อผู้ตรวจ/ผู้ประเมิน .....

ออกแบบโดย สถาบันมะเร็งแห่งชาติ

ภาคผนวก ข.

แผนภูมิ ขั้นตอนฝึกอบรมการตรวจเต้านมโดยบุคลากรทางการแพทย์
ของสถาบันมะเร็งแห่งชาติ (NCI CBE Training Program)

ออกแบบโดย สถาบันมะเร็งแห่งชาติ

รายนามที่ปรึกษาและคณะผู้จัดทำ

ประธานคณะที่ปรึกษา

นายแพทย์วีรุฒติ อิมส์สาราญ ผู้อำนวยการสถาบันมะเร็งแห่งชาติ

คณะที่ปรึกษา

นายแพทย์อาคม ชัยวิระวัฒน์ รองผู้อำนวยการด้านการแพทย์
นางสมจิตร์ ประภากร รองผู้อำนวยการด้านการพยาบาล
นางสาวศุภิสร์ แสงกระจ่าง รองผู้อำนวยการด้านการพัฒนาระบบสุขภาพ

คณะผู้จัดทำ

นายแพทย์สมชาย ธนะสิทธิชัย หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและประเมินเทคโนโลยี
นายแพทย์ชนินทร์ อภิภาณิษฐ์ หัวหน้างานศัลยกรรมมะเร็งเต้านม
กลุ่มงานศัลยศาสตร์
แพทย์หญิงอรดี พัฒนะเอนก งานศัลยกรรมมะเร็งเต้านม
กลุ่มงานศัลยศาสตร์
แพทย์หญิงวิภาวี สรรพสิทธิ์วงศ์ งานศัลยกรรมมะเร็งเต้านม
กลุ่มงานศัลยศาสตร์
นางสาวบุปผาชาติ ชุนอินทร์ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานวิชาการพยาบาล
นางสาวพัชรีย์ แสงทอง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
กลุ่มงานวิชาการพยาบาล
นางรังสิยา บัวส้ม นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศ

NCI
Thailand

Vision with Action

สถาบันมะเร็งแห่งชาติ
กรมการแพทย์